

Alfonsas Motuzas (1955 11 22–2019 11 01)

Lapkričio 1 dieną mus paliko iškilus liaudies pamaldumo ir tradicinio giedojimo tyrinėtojas, etnologas, habilituotas humanitarinių mokslų daktaras Alfonsas Motuzas.

A. Motuzas gimė 1955 m. lapkričio 22 d. Šiauliuose. 1979 m. baigė Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultetų A. Buikos orkestrinio dirigavimo klasę, 1987–1991 m. studijavo Maskvos Gnesinų pedagoginio muzikos instituto (dabar – Rusijos Gnesinų muzikos akademija) Liaudies muzikos instrumentų katedros aspirantūroje. Lietuvos muzikos akademijoje (dabar – Lietuvos muzikos ir teatro akademija) 1993 m. apgynė menotyros daktaro disertaciją, 2001 m. Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvos istorijos instituto habilitacijos komi-

Alfonsas Motuzas Lietuvių literatūros ir tautosakos institute. *Astos Skujytės-Razmienės nuotrauka, 2017, LTRFt 22091*

tete – etnologijos habilitacinį darbą. Vytauto Didžiojo universiteto Senatas 2004 m. A. Motuzui suteikė humanitarinių mokslų teologijos profesoriaus pedagoginį vardą.

A. Motuzas dėstė ir dirbo mokslinį darbą Klaipėdos universitete, buvo vienas iš Šv. Antano kolegijos Kretingoje (dabar – Šv. Antano religijos studijų institutas prie Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto) vadovų, nuo 1997 m. dėstė Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakultete, buvo šio fakulteto Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorijos centro direktorius, bendradarbiavo rengiant Humanitarinių mokslų fakulteto Etnologijos krypties doktorantus. Dirbo ir Lietuvos edukologijos universitete, dėstė Vilniaus šv. Juozapo ir Telšių Vyskupo

Vincenzo Borisevičiaus kunigų seminarijose, skaitė paskaitas Toronto (Kanada), Oslo (Norvegija), Vienos (Austrija), Miuncheno (Vokietija), Krokuvos, Liublino, Varšuvos (Lenkija), Sankt Peterburgo (Rusija) universitetuose. Buvo Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys, mokslo žurnalų *Logos*, *Soter*, taip pat kultūros ir istorijos žurnalų *Gimtasai kraštas*, *Žiemgala* (jų mokslinės publikacijos referuojamos tarptautinėse duomenų bazėse) redakcinių kolegijų narys.

Liaudies pamaldumo tyrimo pradmenys išryškėjo A. Motuzo daktaro disertacijoje „Nacionalinės apeiginės kultūros ypatybių pritaikymas grojant lietuvių liaudies pučiamaisiais ambužiūriniais pūstukiniais muzikos instrumentais“. Habilitaciniu darbu „Lietuvos kalvarių Kryžiaus kelių apeiginiai papročiai: vietiniai savitumai ir kitų tautų lygiagretės“ autorius apibendrino savo mokslinėse publikacijose skelbtą archyvų, ekspedicijų ir kitų šaltinių medžiagą, atskleidė tradicinio pamaldumo istoriją ir reikšmę mūsų tautos kultūroje.

Tirdamas pasirinktas temas A. Motuzas rengė ekspedicijas, dalyvavo mokslinėse konferencijose, seminaruose, rašė monografijas, publikavo straipsnius mokslinėje spaudoje. Parašė aštuonias monografijas, buvo dar vienos – devintos – kolektyvinės monografijos *Ugdymo dvasingumas* (2012) bendraautoris, parengė keturis vadovėlius, du studijų vadovus, šešias mokslo šaltinių – giesmių rinkinių ir maldynų – publikacijas, paskelbė daugiau kaip aštuoniasdešimt straipsnių Lietuvos, Latvijos, Lenkijos, Rusijos ir Ukrainos mokslinėje spaudoje.

Monografijose *Lietuvos kalvarių Kryžiaus kelių istorija, apeiginiai papročiai ir muzika* (2003), *Veprių Kalvarijos: istoriniai, etnologiniai ir etnomuzikologiniai aspektai* (2006), *Veprių kalvarių maldos ir giesmės* (2010), *Žemaičių Kalvarijos Kalnų maldyno istorija, muzika, apeigos* (2017), *Vilniaus Kalvarių Kryžiaus kelio vadovai: istoriniai, liturginiai ir muzikiniai aspektai* (2019), *Kryžių kalnas: katalikiška etninė kultūra* (2013), *Kryžių kalnas: istorija, apeigos, muzika* (2014) A. Motuzas kruopščiai ištyrė ir aprašė įvairių Lietuvos vietovių Kalvarių Kryžiaus kelių papročius, išnagrino jų atsiradimo ir gyvavimo istoriją Lietuvoje, išryškino vietinių apeigų ir apeiginės muzikos savitumus. Ištirta ir Kelmės katalikiška etninė kultūra (*Kelmės krašto katalikiška etninė kultūra*, 2006), įvertinta krikščionybės reikšmė ir įtaka šio Žemaitijos kampelio tradicinės kultūros raidai.

A. Motuzas nuodugnai išnagrino iki tol menkai tirtą reiškinį – katalikiškajai etninei kultūrai priskiriamas pridedamasis pamaldas, arba vadinamasis liaudies pamaldumo praktikas. Šie tyrimai atskleidė, kaip katalikiškos etninės kultūros pamaldumo formas veikia vietinė etninė kultūra, taip pat juose kelti liaudies pamaldumo praktikų išsaugojimo ir globos klausimai.

Giesmių ir maldynų rinkiniuose *Veprių Kalvarių maldynas ir giesmynas* (2007), *Tytuvėnų bernardinų vienuolyno kalvarių maldynas ir giesmynas* (2008), *Kryžių kalno maldynas ir giesmynas* (2009), *Šermeniniai Žemaičių Kalvarijos Kalnai* (2012)

pateikta archyvinė ir ekspedicijų medžiaga pagrindžia ir papildo monografijų teiginius. Du lenkiškai išleisti šaltinių rinkiniai (*Góra krzyży: modlitewnik i śpiewnik*, 2009; *Przewodnik. Droga Krzyżowa w Kalwarii Wileńskiej: materiały źródłowe*, 2019) rodo autoriaus pagarbą Kryžiaus kelių Lietuvoje istorijai ir Vilniaus krašto tradicijoms, kuriose susipynė Abiejų Tautų Respublikos religinis ir kultūrinis paveldas.

A. Motuzas parašė knygas *Mažosios Lietuvos liaudies instrumentai ir apeiginė muzika* (kartu su Antanu Butkumi, 1994), *Kai kurie lietuvių liaudies papročių savitumai* (*Некоторые особенности Литовской народной обрядности*, 2001), drauge su Dairiumi Liutiku – skyrių „The pilgrimage to the Hill of Crosses: devotional practices and identities“ knygoje *Redefining Pilgrimage: New Perspectives on Historical and Contemporary Pilgrimages* (2014).

A. Motuzas vadovavo mokslo projektams, kuriuose buvo tiriamos Lietuvos ir Latvijos liaudies pamaldumo tradicijos.

Mokslinių tyrimų rezultatus A. Motuzas skleidė Žemaičių etnomuzikavimo ir tradicinių amatų vasaros kursuose Kelmėje. Nuo 1988 m. rengiamuose kursuose 1993 m. pradėta nauja – apeiginio giedojimo – kryptis, sulaukusi labai didelio visuomenės susidomėjimo. Kursų dalyviai mokosi Žemaičių Kalvarijų kálnų, šermeninių giesmių ir maldų, Švč. Mergelės Marijos ir Švč. Jėzaus Vardo rožinių maldų ir giesmių, klausosi paskaitų, taip pat rengiamos diskusijos, giedojimo vakarai. Užsiėmimai, paskaitos ir giedojimo vakarai rengiami ne tik Kelmės kultūros centre, bet ir Kelmės, Kražių, Liolių, Tytuvėnų, Užvenčio, Verpenos, Žalpių bažnyčiose. Visi besidomintys turi galimybę pajusti liaudies pamaldumo apeigų pilnatvę, geriau suvokti katalikiškosios ir žemaičių etninės kultūros sąveiką. Dalyvaujant mokslininkams ir Bažnyčios hierarchams, renginiuose buvo pristatytos ir A. Motuzo parašytos monografijos, vadovėliai, giesmynų ir maldynų leidiniai, surengtos leidinių ekspozicijos.

Minint Kelmės vasaros kursų 25-metį (2012), už didelį indėlį tiriant ir skleidžiant Kelmės krašto katalikišką etninę kultūrą profesorius buvo apdovanotas Kelmės rajono savivaldybės garbės ženklu.

Šviesus profesoriaus Alfonso Motuzo atminimas, jo darbštumas išliks kolegų, bendražygių ir mokinių atmintyje, o naują kryptį atvėrę jo mokslo darbai taps kelrodžiu tolesniems tyrimams.

Romualdas Apanavičius